

СОФІЯ БУДКО

ІНЯГИНА

К Н Я Г И Н Я

БІБЛІОТЕКА „ВІДВАГА“

ЧИСЛО 2

СОФІЯ БУДКО

КНЯГИНЯ

ПРАГА 1940

НАКЛАДОМ В-ВА „ПРОБОЄМ“

Авторські права застережені.

Ілюстрував академічний маляр М. Михалевич.

Тираж 3000 примірників.

Друкарня Шмідбергер, Прага II., Бенатська 7.

Княгиня

У багатій країні княжила гарна чорноока Княгиня, яка любила свій народ, як найліпша мати своїх дітей, годувала його своїм хлібом, наказувала весні прибирати країну квітками й збіжжям, а сонцю огравати її.

У соняшнім літнім дні, коли пшениця пригоріла й стала золотою, Княгиня вказала своїм дітям, — так називала вона свій народ — на поля золотої пшениці, синє небо й промовила:

„З цих кольорів буде наш прапор“.

У цілій країні замаяли тисячі жовтосиніх прапорів, маяли вони й на кораблях на морі, якими хоробрі діти Княгині досягали до чужих заморських берегів і здобували своїй країні багацтва, а Княгині славу. Тими кольорами прибирали верховинці свої святині в днях святої Покрови й святого Юрія.

Добре жилося дітям Княгині на чорноземних степах, а полонини й ліси давали верховинцям молоко, мед і звірину.

Пекло дивилося завдрісно на щастя дітей Княгині, скувало з золота яблуко пихи-незгоди й кинуло його між найстарших синів Княгині; в середині того яблука горів пекельний вогонь і манив усіх

до себе. Старші сини Княгині почали між собою боротьбу за пекельне яблуко, один другого труїв і зраджував. Вони засліплі себевинищуванням не бачили, що діється кругом них. Тимчасом пекло надіслало ворогів-хижаків, щоб вони вкрали гарну чорнокосу Княгиню.

Княгиня з дрібною дітворою оборонялася всіми силами проти ворогів, але сили Княгині були слабі. Вороги завоювали й розділили країну між собою, дітей Княгині забрали в полон і погнали їх на невільницькі тяжкі праці... Старші сини Княгині впросилися до ворогів за льокаїв. Чорнобриву Княгиню вороги посадили на високій горі, покритій гострим камінням.

Першим сторожем над Княгінею був пятиголовий червоний змій, який кидав з пащ отруйне повітря, пекельний вогонь і простягав кігті до обличчя Княгині, але мільйони бджілок кидалися на нього й він мусів відступати.

Другим сторожем був ненажерливий крук, який намагався виклювати гарній Княгині її чорні очі. Були там ще й інші розбишацькі тварини, але всі вони були безсилі знищити Княгиню, бо бджілки завзяті, бджілок багато; одні гинуть, — другі ро-дяться...

А що сталося з дітьми Княгині?

Діти Княгині тяжко працюють на ворогів у неволі, але не забули про свою матір-Княгиню. По тяжкій dennій праці сходяться на вечірниці, але тепер їхні вечірниці інші від тих радісних, які були в часах,

коли вони були вільні й їхня мати була між ними. Тепер вечірниці не такі: жінки й дівчата прядуть, а старий дід оповідає про старі славні часи, про Княгиню, заковану хижаками, що жде своїх дітей, які вже скоро прийдуть і розірвуть кайдани неволі.

Обличчя дівчат горять, деякі мають в очах слізи, але вони не плачуть, не нарікають, тільки кожна з них ховає найтонші нитки; дівчата мають своїх любих хлопців, які підуть всі, як вогняна буря, проти ворогів, визволяти свою матір-Княгиню... Хижаки мають гострі кігти, а дід казав, що на рани найліпше тонке полотно...

А старші сини Княгині, вдягнені в тісне убрання льокайїв, ходять позгинані в дворах ворогів, соромляться один другого, мовчки відчиняють і зачиняють двері своїх ворогів. Вдень удають веселих, вдоволених, але вночі, коли вороги їх не бачуть, тоді вони перекидаються на льокайських постелях і пригадують собі гарну Княгиню, біленьку власну хату, садок вишневий, синє небо, тепер закрите хмарою, й золоту пшеницю, яку тепер ворог забирає в свої склади. Ці думки зтиснують з їхніх льокайських пальців кулаки. Але пройде ніч і вони знову вдоволено всміхаються, тихо відчиняють і зачиняють двері ворогам.

Однак від часу до часу виростають такі, яким тісне став льокайське вбрання; вони кидають ворогів, збирають молодих братів і йдуть визволяти Княгиню. На лихо прокляте яблуко пихи котиться за ними: не пробуються ще й через перші ворожі

вали, а вже починають сваритися про те, хто з них подасть Княгині жовтосиній прапор. Буває, що йдуть радитися до тільки що покинутих ними ворогів, які впізнають своїх льокайв і приневолюють їх служити собі дальше.

Так було й останнього разу. Всі діти кинулися визволяти Княгину, свою матір, пробилися через усі ворожі вали, видержали тяжкі бої з хижаками й пробили тюремні стіни. Вільна Княгиня, осяяна сонцем, благословила своїх дітей, що радісно вібралися біля неї. Хмари сховалися, над ними синє небо, а під горою стеляться широкі поля золотої пшениці.

Оповані радістю, діти Княгині не подбали про сторожу, а ще на більше лиxo прикотилося між них яблуко згубної пихи. Старші брати почали сваритися за найліпше місце, а тимчасом хижакькі тварини окружили їх і поневолили.

Старші сини по старій звичці сталися льокаями. Княгиню хижаки відвели на тернову гору, багато її молодших дітей позакотовували, інших погнали на тяжкі невільницькі праці. Молодші в день працюють, а ввечері сходяться на тихі вечірниці, а деякі з них повтікали в широкий світ на чужину.

Неодна Маруся жде свого Івана, який вже ніколи не вернеться, неодна Наташка ждатиме свого Петра, який віддасть своє серце чужинці десь далеко на чужині. Діти Княгині в чужині, коли побачуть вишневі квітучі садки, пригадають собі, що в ріднім краю в таких садках ждуть їх іхні дівчата,

... бо там жде визволення Княгиня,...

тоді сльози покажуться в їхніх очах і тільки...

Та був між ними малий хлопчина, сирота Василь, що бачив, як вороги закатовували молодих борців, як вороги тягли гарну Княгиню за чорні коси, бачив кров на її обличчі і страждання в очах.

Кожну ніч Василь бачив її у сні. Його серце переповнилося любовю до неї. Його любов горить так, що сонце в порівненні з нею здається блідим. Все, на що він гляне, розтоплюється, починає горіти й іде з ним. Але його серце не тільки вмів любити, він бачив кров на обличчі Княгині, він бачив катів, що її тягли за чорні коси, всіх бачив, всіх знає, ніодин не сковається від нього...

Щораз більше борців збирається біля нього. Любов до гарної Княгині, горюча любов, при якій сонце блідне, захоплює всіх, — всі горять, — яблуко пихи, що котилося за ними, не видержало. того жару й з голосним плескотом влилося в море Пекло засичало, гори затремтіли, а юнаки, що колись полягали на відпочинок, пробуджуються...

Не тільки юнаки, але й старші брати йдуть за Василем, хлопчиною з чорними блискучими очима, з жовтосинім прапором у руках, вдираються сміло на гору, бо там жде визволення Княгinya, їхня Богом дана їм мати.

Лебеді

Жила колись одна лебедиця. Вона мала багато дітей.

Була весна. Лебедята викупалися в чистенькій воді й грілися в теплі сонця. Нараз мати почала кликати їх наляканим криком. Сполошенні діти збіглися до неї і жалісно квилили, бо вони хотіли ще грітися в теплих проміннях сонця. Вони побачили величного птаха, що летів на них стрілою і збилися в купочку, а мати заслонила їх своїми грудьми від хижака.

Хижак накинувся на лебедицю і закипів нерівний, тяжкий бій. Яструб переміг. Лебедиця впала напів мертвa під його ударами, але й хижака вона дуже побила й обесила, а ліве око розбилася йому зовсім. Змучений, закривавлений хижак сів відпочити біля напів мертвих від страху лебедят. З лісу, що зліва шумів свою весняну казку, йшов ведмідь до річки, напитися води. Він побачив яструба. Ведмідь добре пригадав собі його; давно колись, як він був ще малим ведмединям, яструб дуже болюче клюнув його у спину.

Ведмідь тихенько підкрадався до яструба, що напів сліпий не бачив його. Яструб випрямився й

хотів уже скочити на бідних сиріт, але один удар ведмединою лапою і хижак лежав на землі в розбитою головою. Уміраюча лебедиця бачила цю несподівану смерть свого ворога. В її очах блиснула радість і гордість, бо життя своє віддала, але оборонила своїх дітей; у боротьбі проти неї яструб обезсилів і мусів сісти відпочивати...

Лебедиця покликала слабим голосом своїх дітей, накавала їм любитися і помагати собі. „Я вмираю, діточки мої любі, але й з неба буду дивитися на вас, бо і звірятка мають своє небо на гарних зорях“ — поясняла дітям лебедиця. „Багато звірят пішло в своє небо за те, що погинули, але не сказали ворогам, де перебувають їхні брати і сестри. В небі всі звірятка живуть у згоді...“

Останні сили лебедиці тратилися. Вона попрощалася з дітьми: „Любіть своє гніздо, любіть свій рід“! Дві сльози впали з її очей; похилила свою голову, в повітрі почувся легенький шум, — це її смілий дух відлітав до неба.

Діти поховали матір, посумували, потужили над її могилою й вернулися самі до свого гнізда. Занедовго старші з них відлетіли в світ.

Старшим лебедятам не подобалася домівка від часу, коли сова з семітським носом наговорила їм, що у світі в такі товариства, які кожному, хто до них запишеться, дають багато добра на легке безробітне життя; не треба здобувати їжу довгим щоденним літанням — усе прийде само. Тому старші лебедята покинули своє гніздо й відлетіли в чужий світ.

Вони прилетіли до великого міста, де ясне світло міняє ніч у день. В садах і гаях повно музики... Лебедята зачарувались тією штучною красою. Не мріяли ніколи, що побачуть такі чуда. Все ім здавалося гарне. Багато від них там не хотіли, тільки треба підписати умову.

— Це дурниця, підписати не тяжко, зате буде легке життя без змагань і боротьби... І вони підписали...

наговорила ім,...

Підписали, що вони є гусята, а не лебеді, що від нині будуть говорити тільки по гусичи, що вони ніколи вже не називатимуть себе лебедями; будуть кимбудь: гускою, вороною і навіть кажаном — дотого будуть завжди слухняні.

Таке нечуване пониження свого лебедячого роду, обурило до глибини душі одного з лебедів і він погірдливо крикнув: „Ми, лебеді, князі птахів, станемо гусьми? Ні, ніколи!“ Він хотів у останній хвилині здергати братів від вічної ганьби й сорому

— витяг свою чарівно-гарну шию до неба й за-
квилив: „Брати, на нас дивиться з неба наша мати!“
Мав надію, що їх спинить, але помилився, бо лінь
перемогла... Підписали.

Самітний і сумний, але гордий, як князь, вер-
нувся лебідь у рідне гніздо і якраз упору. — Його
наймолодші брат і сестра тяжко занедужали та
не було нікого, хто б подав їм води... Тяжко опи-
сати радість недужих лебедят, коли побачили свого
брата. Він відсвіжив свіжим сіном гніздо, помог їм
викупатися, напоїв і нагодував. — Занедовго вони
видужали й танцювали на весіллі старшого брата.
На початку весни його дружина, молода лебедиця,
подарувала йому багато малих гарненьких лебедят.

• • • • •

За якийсь час я заїхав за своїми справами до
того міста, де осталися старші лебеді. Я побачив
там жалюгідних птахів, — ні гуси, ні лебеді. Вони
дивилися в світ якось дурно по-гусячи, хоч піря
на них лебедине. За ними йшов другий якийсь
дивний гурт птахів — ці вже зовсім були ні до
кого неподібні — це щось таке, наче качки.

Я питав їх: „чи багато тут вас таких?“

„Ні, не багато, — оце ми й усі“, відповів трем-
тячим голосом один з них, оглядаючися на всі боки.

Бідні, безмежно затуркані лебеді.

„Ви вже тут десятки літ“, кажу я, „мусіло б
бути вас більше!“

„Мусіло б бути, але не в“, каже той самий

понурий птах. „Не на те ми тут, щоб збільшуватися, тільки на те, щоб совам постачати мясо на кухню“.

Понурий птах говорив, а сльови текли по його дзьобу. Він почав сильніше тримтіти, а також все його товариство дивилося перелякано туди, де зявився їхній кат з грівним ножем в одній, і з горшком у другій руці.

О, бідні ви, лебеді! Ті там, хоч часами не доїдають, але вони вільні, живуть для себе. Їх вже велике число, вони вмирають у старих літах, або в боротьбі проти ворогів; але тоді їхні душі летять у небо, в рай, до своєї матері.

Чому Юлько служить жидам

Давно колись, ще тоді, коли Баба-Яга та її брат, куцій чорт, ходили по світі, княжив у одній країні багатий князь. В часі спокою він забавлявся з гостями у гарній палаті, їздив на вогнистім коні, полював, або придивлявся, як його два сини вчилися стріляти з луків.

В такім часі, ніким не задержаний, куцій чорт перейшов межі його княївства...

Відомо, що чорти, вже з давніх віків, люблять червоний колір, тому брат Баби-Яги носив червону сорочку. Мало того, він мав наречену — чарівницю, яка, щоб чортові подобатися, прибирається в червону шапку з загнутим рогом, у таку, як кловни носять у цирку. Це дуже подобалося чортові, з радості він висував свій довгий червоний язик, бродив по країні й приготовляв ніким неождане лихо.

Одного дня, як це бувало часто, вчилися княжичі стріляти на самоті у великім саді. Обидва намірили свої луки на яструба, що кружляв високо понад ними, мов насміхався з них, бо стріли летіли одна за другою, не досягаючи й половини потрібної висоти... Тут, як на заклик, зявився

куцій чорт, із соколом у руці, перебраний за пташника.

Куцій чорт пустив сокола й гукнув на хлопців: „Дивіться, орлята, на моого сокола, він ліпший від луків“.

Сокіл летів, як стріла, й скоро вернувся з пійманним птахом. Це дуже сподобалося хлопцям...

„Жиде, продай нам сокола!“ кликнув Іван.

Чорт подібний на жида, бо й чорт має закрученій ніс, неспокійні крутливі очі, а передусім руді пейси, то ж не дивно, що Іван скавав замість чорте — „жиде“!

Чорт хитро всміхнувся:

„За гроші сокола не продам, але дам його тому, хто дастъ мені за нього образок ві своїх грудей.“

Хлопці глянули на себе.

„Я не дам,“ сказав молодший, Іван, „буду вчитися стріляти, аж поки мої стріли досягнуть і яструбів“...

„А коли хижак полетить ще вище?“ запитав Юлько.

„Ще вчитимуся, а коли вже виросту, то й на орлів стрілятиму“, з запалом відсік Іван.

„Коли це буде?! Я хочу мати ще сьогодні цього гарного сокола. Жиде, дам тобі золота, скільки ти понесеш, — продай мені сокола“ прохав Юлько.

„Образок, княжичу, — нічого більше не хочу, а всі завидуватимуть тобі що ти маєш такого сокола“ підлесливо додав чорт.

„Іване, не кажи мамі, я дам йому образок, я хочу мати сокола“ — уперто шептав Юлько.

„Ти знати, що я ніколи не обмовляв тебе, хоч не раджу тобі торгувати святощами, бо це гріх“ — остерігав Іван Юлька.

Юлько похапцем здійняв образок Покрови зі своїх грудей і віддав його пташникові. Як чорт діткнувся до образка, засичав, наче його припекло горячим вуглем, скоренько передав сокола Юлькові, а сам, як скажений, побіг до великого озера і вкинув образок у воду. Два його пальці, в яких він держав його, спалилися до половини і вже назавжди зосталися короткі.

Княжич Юлько стрибав з радости й забавлявся із своїм соколом, але увечері, коли звичайно хлопці молилися, він не дякував Богові за гарний день, тільки думав про пташника і свого сокола. Зате, Іван щодня просив у Бога сили, щоб він міг невадовго стріляти з великого лука.

Так росли княжичі. Вже не мали вони спільних думок. Іван любив свій лук, вчився стріляти з нього, мусів здобувати звірину свою працею, бо старий князь наказав, щоб княжичі постачали дичину до княжої кухні.

Юлько не мусів стріляти; він лягав на зелену траву, любувався летом свого сокола й дичною, яку він приносив йому; його ненатягнутий лук висів на дереві на сухій гилячці...

Минуло десять літ, з хлопців виросли лицарі. Тоді княжила в сусідній державі гарна, як ангел,

князівна, але в її найближчім оточенні говорилося, що від якогось часу її серце стало гіршим від серця старої Яги.

Та князівна приготовила в своїй палаті велику забаву, на яку запросила також старого князя з княжичами.

Князь з синами й пишним допроводом поїхав туди з великою славою; їхні коні вгиналися під золотою збривю, а чудові самоцвіти так сяяли, що люди, які жили за лісами, думали, що це сонце світить, хоч воно було тоді якраз за хмарою. За-здрісна князівна, побачивши таке багацтво, затужила по нім, хоч і в неї було його чимало... Вона почала крутити очима до обох братів, поки незачарувала їх.

Вони послали святів до неї. Того ж дня князівна запросила обох княжичів до себе та сказала їм, що стане дружиною того, хто з них обікраде свого батька й усі його самоцвіти принесе їй. Іван подивився допитливо на неї і коли пересвідчився, що вона справді вимагає такого гидкого вчинку, з погордою відвернувся від неї, сів на коня й поїхав додому слідом за батьком, який із-за віку, вертався скоріше всіх.

Також Юлька неприємно здивувало її бажання, але він не відіхав, тільки випросив собі від князівни день на передумання. Він від часу, коли купив сокола, ніколи не молився, став дуже гордовитий, не зважав нінащо, лінь і безчинність заволоділи ним.

Увечері княжич Юлько вийшов зі своїм соколом над річку. Ходить собі та роздумує про самоцвіти... Нараз пригадався йому пташник; в тій же хвилині він побачив його недалеко перед собою, в якимсь тягarem на плечах...

„Жиде, що ти несеш таке тяжке?“ гостро запитав Юлько.

„Підіжи, гордий Юльку, ти ще жидам служитимеш“, забурчав собі чорт під носом, голосно додав: „дивіться, княжичу, як вони горять!“ При тім розгорнув мішок, а там самі самоцвіти — один більший і гарніший від другого.

„Жиде, де ти їх набрав — ти їх украв?!“ викрикнув Юлько.

„Не украв, пане княжичу, я був за ними аж у самім пеклі!“

„У пеклі? А не брешеш ти?“ — недовірливо запитав Юлько і зразу ж додав: „продай мені їх, жиде, дам тобі за них половину моєї землі!“

„Не треба мені землі“, скриваючи насмішку, буркнув жид, „та ось дайте ви жидам дозвіл на торгівлю у вашій країні, тоді я дам вам мої шляхотні камінці“.

Княжич задумався. Крик диких гусей вирвав його з задуми. Це хижак шуліка напав на гусей, аж піря сиплеться з гори. Одно гарне, вже загострене перо впало Юлькові прямо в руку.

„Ще треба чорнила“ зашепотів чорт і виплюнув собі на руку чорну, як смола, слину.

„Ось, ясний княжичу, вже є і чорнило“ ; при

тім він простяг до Юлька свою чортячу руку.

Видно, що Юлько вже надумався, бо вхопив перо, намочив його в чортовій слині й на бичачій шкурі написав дозвіл на жидівську торгівлю у своєм володінні.

Чорт непомітно відхилив свою пiku, висунув свій довгий червоний язик і тихо зареготав. „Дурний Юльку, вже не довго княжити тобі!“ прошипів чорт, закрутив у повітрі своїм довгим язиком, потім втяг його в пащу і, повертаючися з покірним виглядом до Юлька, взяв від нього грамоту-дозвіл, а йому передав мішок із самоцвітами.

В найближчім хуторі княжич найняв коня, сів на нього, мішок з самоцвітами положив перед собою й ще того ж вечора передав самоцвіти злій князівні.

На другий день князівна розіялася, вигнала всіх гостей, а Юлькові заявила, що аж буде треба, то вона покличе його; потім зализла в найтемнішу кімнату й там сиділа цілий день, як це було звичайно кожної п'ятниці.

Трохи збентежений, Юлько вертався додому. По дорозі він заїхав до палати княжича Івана, щоб похвалитися йому, що він, Юлько, не обікрав батька й роздобув самоцвіти...

Іван задумався і з сумом промовив:

„Юльку, чином ти не обікрав батька, але твоя думка обікralа його, а це гріх; — брате, покинь ту грішну князівну, я боюся за тебе...

„Вона така гарна, я хочу одружитися з нею...

Ти також відраджував мені купити сокола, а тепер сам бачиш, що з того не сталося нічого злого“ — виправдувався Юлько.

„Сталося, Юльку, сталося. Від того дня я не бачив, щоб ти молився, а це велике нещастя, бо хто віддаляється від Бога, то й Бог про його забуває“.

Юлько почервонів і мовчав... А потім невабаром відіхав зі своїм допроводом до свого замку, що стояв на верху невисокої гори, біля річки, у середині країни, яку йому дав батько під його управу.

Вже другого дня вранці ціла ця країна закишіла пейсатими жидами і жиленятами, а корчми виростали, як гриби після дощу...

Селяни пропивали своє добро, й пяні, гірше від худоби, валялися по-під тинами, а на полях — повно буряну... Цього року був паганий урожай. В голодних селах і містах зявлявся то тут, то там — висунутим кривавим язиком куций чорт і підбував населення своїм чортівським звичаєм.

Не бачив цього княжич Юлько, а може не хотів бачити. Щотижня він їздив до злой князівни; аж одного разу вернувся від неї засмучений, бо вона бажала собі від нього сто тисяч мір зерна.

Цілий тиждень від світання, до ночі лунав плач і нарікання жінок і дітей у Юльковім володінні, бо княжич Юлько вислав своїх рабів, щоб вони забрали в людей усе зерно, яке знайдуть у них.

Всього вібрали тільки п'ятдесят тисяч мір, які княжич Юлько наказав негайно відіслати князівні.

Мимо того, він післав до неї вірного слугу з листом, щоб вона підождала на других пятдесять тисяч мір до наступних жнів. На свій лист Юлько одержав від неї відповідь:

„За тиждень сто тисяч мір“.

Тоді Юлько пішов просити брата, щоб він по-
звичив йому пятдесять тисяч мір зерна.

Іван вислухав Юлька і перший раз у їхнім
житті брати посварилися.

„Не дам“, — закінчив Іван — „покинь ту злу
чарівницю, чи не бачиш, що робиться у твоїм во-
лодінні? Чим виправдуватимешся перед батьком,
коли він вернеться з своєї подорожі? — Зерном,
якого є у мене над потребу, я наділю твоїх селян,
щоб не померли з голоду, але це вже буде пізніше,
не в цім тижні“ — додав Іван, коли побачив, у очах
Юлька радість при згадці про зерно.

Юлько впав уже так низько, що не соромився б
відібрati від селян зерно, подароване ім Іваном.

Юлько відіхав від брата зі злістю й ненавистю
до нього. По дорозі він собі пригадав пташника.
Забажав стрінути його. Нараз бачить — той як із
землі виріс. Сидить біля дороги і держить у руці
якийсь лист.

„Братчику, що це за письмо держиш у руці?
Йди, сідай біля мене, я підвезу тебе“, покликав
княжич поприятельськи жида.

Пташник при вставанні крутнувся так швиденько,
що аж шапка впала з його голови, при тім вівник,
що віз княжича, виразно побачив роги на його

чолі. Це так налякало візника, що він аж онімів і не міг оповісти нікому про те, але другого дня він утік зі служби, бо не хотів служити княжичеві, якому чорти в братами.

Пташник підійняв поспішно шапку, вліз у віз і присунувся близенько до княжича Юлька. — Коні неспокійно стригли вухами й укривалися білою піною поту, хоч їх не гнали.

„Брате мій, що скажеш нового?“ питався Юлько.

„Довідався я про дві новини“ — запищав пташник, „одна про те, що вертається здалекої подорожі ваш батько й що він хоче віддати цілу державу Іванові“, бреше чорт.

„Ви старший син — коли б ваш батько несподівано вмер — ви стали б великим князем“, підшіптував чорт Юлькові в ліве вухо.

„Про це не говоримо — а друга новина?“

„Я дізвався, що гарну князівну сватає багатий княжич зза моря, але вона просила його прийти аж післязавтра, бо ніби то післязавтра кінчиться речинець, який вона дала вам на сповнення її бажання“... тягнув чорт недбало слово за словом.

„Що ж мені робити? Радь мені, мій друже!“ просив жида Юлько.

„Гм... радити?... Тут нема чого радити... Ваш батько старий — і міст старий... Новому князеві буде служити новий міст...“ покивав чорт головою і замовк.

Княжич Юлько вхопився за голову й викликнув:

„Жиде, ти підмовлявш мене, як чорт!...“

„Я не підмовляю, робіть як знаєте; тільки хочу пригадати вам, що два дні втечуть скоро... відливо завважив жид.

Княжич Юлько вже два рази піддався чортові, а тепер у третє не встояв перед спокусою й піддався їй.

„Завтра вдосвіта жди мене біля лісу... промовив Юлько шепотом, щоб візник не почув.

Другого дня рано вибрався Юлько з пилкою й сокирою до річки. Там уже ждав його чорт. Обидва взялися до роботи так, що не завважили лебедицю, яка, зажурена, мила біля очерту своє біле піря.

Біла лебедиця півнала куцого чорта. Це ж був той самий, що зі своєю нареченою грав, співав і всякі сміховини виробляв колись у палаті її батька. Всі веселилися, сміялися, а вона, що тоді була ще гарною князівною, також раділа й сміялася з його кловінівської шапки. Той куций чорт подав їй тоді свою червону рогату шапку, а вона як дитина пустотуючи наділа її собі на голову. Бідна лебедиця ніколи не забуде того горя, яке тоді побачила: кругом кров і пекельний вогонь... чарівниці й чорти... Від того жаху стратила притомність, коли ж другого ранку пробудилася, вже не була у палаті, тільки плавала на ріці в подобі лебедиці.

Одного дня вона затужила побачити свого батька хоч з далека, розпростерла крила й полетіла в рідний сад. Там вона почула розмову садівників про те, що її батько-князь умер з жалю, коли

пересвідчився, що його донька став з кожним днем
влішою й що вона стала вже гіршою від Баби-
Яги. Нещасливий князь не знат, що його правдива

донька плаває на
ріці, а в його палаті загніздилася
чортова наречена.

Така то була
доля білої лебеди-
ці.

Юлько з чор-
том підрізує міст.
Бідна лебедиця ба-
чить, що готовить-
ся якесь лихо, але
не знає що, їй ро-
бить. Гаряча мо-
літва летіла з її
наляканого сер-
денька до Бога...
Тут почула голос
свого любого бать-
ка: — „Лети, до-
нню, скоро до людей
і своїм співом при-
мани їх до мосту!“

Юлько з чортом підрізує міст.

Біла лебедиця здійнялася й полетіла. Нараз
почула над собою шум крил і побачила злі,
кровожадні очі великого шуліки... ті очі були по-
дібні до очей чортової нареченої. Шуліка щораз

ближче надлітав до неї і здоганяв її... В останній хвилині лебедиця побачила стрільця з великим напнутим і наміреним луком. Вона не боялася його, стрільці не стріляють лебедів, вібрала останні сили й спустилася стрілою на поле біля стрільця. Рівночасно стрілець вистрілив у напрямі хижака-шуліки. Стріла пробила його наскрізь і він, мертвий, безладно впав на землю. Коли стрілець повернувся до лебедиці, то замість неї побачив чудову дівчину, яка, мов після сну, протирала свої очі. Княжич Іван, бо це ж він був, дуже дивувався, тимбільше, що дівчина була зовсім подібна до гарної князівни; тільки очі в неї були інші, лагідні, добрі, як очі його матері.

Дівчина здивовано оглядалася кругом себе, тут пригадала собі куцого чорта з якимсь чоловіком, що підрізували міст. Вона коротенько оповіла про все стрільцеві, благаючи його поспішити як можна скоріше туди, „бо напевно готовлять якесь грізне лихो“ — докінчила своє прохання.

Княжич Іван зворушеним голосом звернувся до князівни: „треба покликати більше людей“, а сам скочив на коня і стрілою кинувся в напрямі мосту. Як наблизився до нього, то вже з другого боку його батько — старий князь — віхав на міст і не міг чути остерігаючого голосу свого сина, бо чорт роздув велику бурю й вив при тім, як скажений.

Міст почав хитатися. В останній хвилині старий князь зі слугою віскочив з нього у воду, бо інакше розвалини привалили б їх, як це сталося з їхніми кіньми.

Старий князь у молодих літах плавав, як риба, але тепер було йому тяжко вдергатися над водою, тим тяжче, бо чорт роздув ріку так, що місцями в ній вода крутилася, як окріп у казані.

„Батьку, я тут, держіться ще хвилину“ — кличе Іван. На щастя, до старого князя приплівла дошка від розбитого мосту; він вхопився за неї і вже безпечно ждав помочі свого сина.

Схований за деревом княжич Юлько дивлячися, як його плани розбиваються, з усієї сили гукав і грозив чортові:

„Жиде, коли не поможеш мені тепер, то я відберу зараз же від жидів дозвіл на торгівлю!...“

Чорт кинувся проти Івана, що саме зіскочив з коня. Схопилися в паси, почався бій...

Тимчасом князівна приклікала більше людей. Відважніші кинулися у воду й урятували старого князя. Деякі бігли на поміч княжичеві Іванові; але йому поміг уже його малий медальон Покрови, що в боротьбі висунувся з під сорочки. Коли чорт доторкнувся до нього, заревів з болю, ударив копитом об землю, вона розступилася і він провалився; тільки навколо ще цілі тижні смерділо смолою.

Селяни, які дізналися від князівни, що один чоловік помогав чортові різати міст, дивилися кругом за ним, та не могли його найти. Аж тут один юнак завважив, що одно деревце трясеться, хоч вітер уже зовсім притих і всі інші дерева стояли спокійно. Він підійшов близче й побачив якусь людину, притиснуту до дерева, яка клацає зубами

й трясеться від страху, аж дерево тремтить. Юнак покликав туди селян. Княжич Юлько, бо це ж він був, від страху і сорому перед селянами рішив взяти на поміч свої ноги...

Юлькові вдалося втекти і сковатися на гориці якогось Мошка... Там він уже остався. За трохи іжі, за старий жидівчин кафтан, він мусить витягати воші у жиденят, годувати сухого коня й кланятися десять разів за день старій жидівці...

Другого дня поїхав княжич Іван до палати гарної князівни подякувати їй за поміч, а також подивитися на її добрі гарні очі. Коли проїздив біля місця, де впав застрілений ним учора шуліка, побачив багато круків, що голосно крякали і кружили навколо. Він встав з коня, щоб подивитися на застріленого хижака... Майже злякався, коли побачив не шуліку, але у болоті мертву чарівницю, ще поганішу від Баби-Яги, з червоною кловнівською шапкою на голові. Біля неї лазило повно гадюк; деякі з них намагалися вирвати стрілу з її грудей. — Як гадюки побачили княжича Івана — злісно засичали і швидко відповзли.

Княжич Іван наказав своєму слузі вкинути чарівницю у воду. Той зрізав деревце, подібне на вили, взяв на ті вили чарівницю, чортову наречену, і вкинув її у ріку...

Туди, де вона лежить і гніє, не припливає ні одна риба, а кожної п'ятниці, так розказують люди,

•

чуті від цього місця свисти, стогони і грізний сміх, а над водою літають криваві огністі язики. Вночі ніхто не відважиться туди, а і вдень, коли люди переходять біля, мовчки хрестяться і поспішають...

Ввечері княжич Іван радісно вертав до дому, бо гарна, добра князівна погодилася стати його дружиною.

Через місяць було велике весілля; у той день всі радили й танцювали...

По смерті свого батька молодий князь злучив обидва князівства й широко-далеко не було такого сильного князя, як він, і такої гарної і доброї княгині, як його дружина.

А Юлько, хоче, чи не хоче, тепер уже мусить сдужити жидам.

26. I. 1939.

Гусаки-отамани

Велика буря пригнала табун гусаків і гусок, селихів і качок, на подвір'я хитрого лиса.

Лис, як звичайно лис, не великий і не малий; всі знаєте, що це за хитрун собачого роду. Він не кинувся на табун, як вовк, але підпер свою лисячу голову й задумався, хоч слина збиралася в його роті. Бо він почув, що в далечині є багато гуртків подібних птахів і схотілося йому приманити їх у свої володіння...

„Вже знаю, що мені робити“ — буркнув собі під ніс, „ось ці, що є у мене на подвір'ї, приведуть мені з собою тих вільних. Тільки з розумом... Не даром я рудий!“ Так розумував лис. Потім він підійшов до дверей, подивився, чи замок добре замкнений, і покликав до себе найбільшого гусака з гурту, який тільки що заблукав на його подвір'я.

„Чубаш“, каже лис гусакові, „ніколи я не в'їм тебе, — навпаки — станешся моїм приятелем, коли в оцими своїми братами приведеш сюди тих, що сполошені блукають по полях і горах.“

Гусак витяг свою довгу шию, з його горла вирвалося якесь ґерготання, що мало означати радісний сміх, далі він підняв голову, дуже поважно поди-

вився кругом, погусячи розумно стріпнув крилом на знак згоди й гордо пішов до своїх товаришів.

Аж до пізної ночі було між гусками і качками рушно; це гусак-отаман учив їх приманливої пісні. Коли вже гуски й качки так втомилися, що ні на ногах устояти, ні дзюб розкрити не могли, не згадуючи про очі, які вже давно нічого не бачили, тоді гусак-отаман дозволив їм піти на спочинок і сам склав голову під крило. Всі заснули твердим сном. Лис підкрався до них і всім повідгризував пір'я на крилах.

Раннім ранком гусак забрав з собою громаду своїх гусаків і гусок, селихів і качок; усі вони сіли в лисові літаки, „щоб дуже не змучилися“ казав лис... Полетіли один за другим, як на весілля, на так зване Молоде Поле Слави. Там вони співатимуть пісеньку, якої вивчив їх за ніч гусак-отаман. Та пісня мав приманити тих, через яких лис не може спати вже більше тижня.

Гусак-отаман, коли вже з товаришами й товаришками прилетів на Молоде Поле Слави, розставив їх так, що половина з них при співанні кланялася тим у горах, а друга половина згинала своєї спини лисові.

Їхня пісня була гусячо-криклива і плаксива, бо, мовляв, усі їх кривдять, тільки пан добродій лис не виганяє їх зі своєї хати... Вони ще не скінчили пісні, а вже з гущавин було чути голоси: „шановні пані й панове товариші! Чи можемо помогти вам співати? Бо й ми мусіли втікати й уміємо співати

не гірше від вас“.

Гусак-отаман з товаришами ввічливо поклонилися й разом заєрготали : „просимо, панів добродійв, просимо“ !

Тут з буряну почали висуватися товариші й товаришки, що трохи пізніше прибули в гості до лиса, бо прилетіли з дальших околиць.

Коли вже всі стояли на Молодім Полі Слави, випхнувся наперед великий годований, видно, що вже немолодий гусак, і басом почав співати :

„Ой гнали нас воріженьки,
Ми — здалека сиротеньки...
Чужий, рудий демократ —
Дорожчий нам, ніж рідний брат...“

За ним усі хором :

„Дорожчий нам, ніж рідний брат...“

Зашуміло, залопотіло — й сонця не видно. Що це таке ? Чи хмари його закрили ? Ні ! А може вівці йдуть пастися й курява заслонила золоте сонце ? Ні, й не те. Ви не вгадали б... Це закрили

„просимо, панів добродійв,
просимо“ !

сонце сотні-тисяч гусей і качок. Всі летять... Покинули свої річки, покинули свої гори й поспішають на Молоде Поле Слави.

Лис не висидів за плотом, він вистромив свою хитру голову, щоб полюбуватися, покищо поглядом, на так велике число гусей і качок.

Ті, що недавно прилетіли, з цікавістю роздивлялися кругом і запримітили під плотом лиса.

„Ге - ге - ге, мені не дуже подобається це співання“ — каже один з прилетілих, ще молодий, чорним пірям прибраний гусак. „Чи бачив хто, щоб гуси і качки не втікали, коли побачуть лиса? Тут щось не те... Не годен*) я дивитися на це! Я любив би**) летіти до дому!“

„Квак, квак,“ заквакав старий селих, „мені нич не любиться***) тут. Учора не вернувся додому брат, а сьогодні ранком загинула донька нашої сусідки. По обіді знайшли молоді селихи її чуб, яким вона так пишалася... Чи ви не знали її? О - о, це була красуня! За нею не тільки селихи, але й гусаки оглядалися!“

„Ге - ге - ге, дивіться, що я найшов... Це ж нішо інше, як остроги того гордого півника, що ніколи не спускав хвоста.“

„Гей, вертаймося, вертаймося!“ — Почали кричати. „Вертаймося!“ — Розлягалося в повітрі. Повстав великий крик. Всі почали вертатися, бо ба-

*) Не можу

**) Я хотів би...

***) „Мені нішо не подобається...“

чили тут піря, там ногу, а ще далі валявся череп. Також бачили, що гусаки-співаки, хоч і подібні на них, але очі в них якісь злі, чужі; вони не можуть дивитися прямо, тільки крутьуть ними, то вліво, то вправо, зовсім так як люди, що чинять зло...

Лис у першій хвилині не міг повірити своїм очам, що гуски й качки відлітають. Він, як скамя-нілий, дивився їм у слід. Тут лис пригадав собі про співаків і, щоб потешити себе, кинувся на співаючий гурт.

Гусак-отаман спостеріг це перший: розпростер крила — й безпомічно заридав. Рівночасно лис вasmіявся чортівським сміхом. Також інші співаки розпростерли крила до лету, але не були в силі з покаліченими крилами летіти і мусіли піддатися лисові на ласку і неласку.

Лис привіз знову співаків на своє подвір'я і там кожного дня, так довго, поки їх стало, лисяча родина сходилася на смачні обіди і вечери.

1935. р.

Молодий Боян

В широкім, зеленім степу блукав молодий Боян. Кобза, що й держав, тремтіла в його руках і стогнала, а він співав при її голосіннях.

Все замовкло. Вітер перестав віяти, сонце закрилося чорною хмарою і пташки перестали співати — така сумна була його пісня.

Вона оповідала про страшне горе, що стрінуло його сім'ю. Мати занедужала. Коли почули про це злі сусіди, змовилися, що заберуть її землю і розділять між собою. Мати, з своїми дітьми, хоч і недужа, боронила завзято свою землю.

Сусіди перемогли. Землю забрали, матір звязали й прикували її до камяних стовпів. Вони думали, що страшний біль над стратою землі убе її.

Помилилися — вона не померла. Не померла, не може вмерти, бо вона вічна. Вона вже така стара, що світ не може пригадати собі дня її народження. На ніщо зводиться злість ворогів. Любов до своїх дітей дає їй вічність. Її діти ростуть, сильніють, росте в них гаряче бажання скинути з себе ярмо неволі й визволити матір.

Тут кобза жалісніше застогнала, бо кобзарева пісня згадала, що його старший брат, якого мати

найбільше голубила, зрадив її — за юдині гроші затроює її отрутою зневіри. З тих дітей, що осталися біля матері, деякі плачуть, інші стоять осторонь, але є ще і такі, що завзято готовляться до боротьби. Молодий Боян не міг вже довше дивитися на це горе, тому пішов у широкий степ подати Богові жалобу.

Боян ішов, співав і не помітив, як опинився перед пасікою; гудіння бджіл вирвало його з сумних думок. Він замовк та вслушувався в їхню пісню і ясно її розумів: „праця, праця, зима довга — хто працює і щадить, їстиме свій хліб, співатиме свою пісню — праця, праця...“ і знову кругом чути ту саму пісню бджіл. Тимчасом небо покрилося чорними хмарами...

Крик, брязкіт, що нараз повстав у пасіці, відвернув його увагу у той бік. Він чув, як бджілки-сторожики кликали до бою, бо наблизався ведмідь-злодіяка. З зацікавленням придивлявся Боян на поготівля бджіл.

Між тим, бджілки розліталися великими роями — розставляли воєнні стійки — ведмідь недалеко...

Не тривало довго — від сторони ліса скрадається великий темно-гнідий звір... Перша сторожка кинулася на ведмедя. Бджоли залазили в його волохату кожушину, впивалися у тверду шкуру гострими жалами, не дбаючи про те, що з жalom вириваються їхні легені...

Ведмідь, роздратований, муркотить, обганяється лапою, йде вперед... Бджілки кидаються ще зав-

зятіше, але, здається, що їхні сили не переможуть злодіяки; хоч він щораз голосніше муркотить; щораз ясніше вказує своє невдоволення.

Одна маленька бджілка залізла глибоко, як тільки могла, йому в ухо й там поклала своє життя за свій рід. Її жало спричинило те, що ведмідь злісно й голосно заревів; він думав, що криком налякає бойовниць... Помилився, бо вони наче тільки ждали, щоб він відкрив пащу. Не страшні їм були його зуби; вони йшли в бій, а в бої на все треба бути готовим... Боягузи хай сидять вдома на печі. Тому відважні бджілки кинулися з боєвим криком прямо у ведмедеву пащу. Він хотів викинути їх з рота лапою й ще більше відкрив пащу, щоби вклести в неї лапу, але, дарма, бджоли, мабуть, зрозуміли, що це в найвигідніше місце для боротьби й одна через другу летять із запалом у бій. Вони відчувають, що свою геройською смертю збережуть свою матір і рід у пасіці.

Побіда малих бджіл наближалася. Сильний ведмідь кидає боввище й утікає щосили; бджоли сліду-слід за ним.

Тут молодий Боян пригадав собі свою матір — стало йому соромно... Він не чув від маленьких бджілок ні однієї скарги, ні одного нарікання, а він, Боян, ходить у пустім степу, засмучує своїми тужливими піснями цілу природу, тоді, коли його маті окружена ворогами!...

Боянові очі горять, іскряться. Його струнка постать пружиться, росте, здається, що ось уже

Перед Бояновими очима стається чудо.

сягає до хмар. Він ухопив свою кобзу, пішов твердою ходою проти ворогів, а струни під його пальцями тримають... Він грає пісню, від якої море бе хвилями в береги, ріки покриваються червоною піною, гори будяться... Його пісня так могутнів, що й чорні хмари починають хвилюватися. Настають у світі страшні труси, все падає, блискавки проривають темряву, з чорних хмарпадають громи, але молодий Боян не перестає грати...

Ще грай, Бояне, грай, аж струни рватимуться, струн багато — тисячі, мільйони! — Вони ждуть твоєї кобзи, бо мати ще закована, ще в неволі!...

Земля затряслася, світом перелетів гострий свист, камяні стовпи з голосним гуркотом упали... Син-зрадник від страху втік — бо кожний раб в боягуз.

Перед Бояновими очима стається чудо. З розвалу камяних стовпів виходить Боянова мати, свіжа, омолоділа, гарна, як соняшний весняний ранок.

Небо вияснюється, сонце висилає свої проміні, що освічують усміхнену матір і її вірних, добрих дітей.

Тут бере молодий Боян утретє свою кобзу, дякує Всемогучому за силу й грає ту найгарнішу, радісну пісню, пісню Побіди і Волі.

5. XII 1935.

Князь Лаборець

Князь Лаборець пробуджується з довгого сну. Ровдивляється. Його дружинники ще сплять.

„Скільки літ ми вже спимо?...“ думає собі старенький князь. „Сто — двісті? Не знаю!“.

Встав, протер очі й хотів вийти в гори. Та дарма.

„Коли ми, по тяжкій боротьбі, пішли відпочивати в гори, тоді вихід був. Тепер нема й сліду від нього!“.

„Невже ми спали так довго, що навіть камінь виріс і вихід закрив?“

„Що нам робити“, думає старий. „Я, князь, збудився. Мої дружинники також невабаром пробудяться. Що будемо істи? Ми зголоднілі, кров наша поблідла. Нам треба нових сил, нової крові. Щось довго сплять мої лицарі. Невже ж ще не виспалися?“

Князь наблизився до крайнього дружинника й крикнув до нього: „Миколо, вставай!“

Князь це не так, як кожний інший. Коли він крикне, то його голос тисяча разів голосніший і його сила тисяча разів більша, ніж у звичайної людини. Не дивно, що не один Микола став перед

ним, а тисяча. Він покликав удруге: „Павле!“, й знову тисяча Павлів жде його наказів.

Коли вже всі були збуджені, князь скликав старшин-бояр на пораду. Радилися про те, скільки літ вони вже спали й як їм видобутися з гори. Ніхто не міг дати доброї ради. Несподівано перед вій-

ськовою радою зявилася донька князя, прегарної вроди князівна й як добрий ангел спигала:

„Князю й батьку мій, де є твій меч, що ти викував його з чистої криці? Чи пригадуєш собі, яке закляття ти кинув на нього?“

Бояри-старшини напружені поглядають, то на князя, то на князівну.

Старий князь

Князь Лаборець уже
не радився.
зрушив довгим вусом, це ознака, що він буде
говорити.

„Бояри-дружинники мої! Я кинув на мій меч
прокляття, щоб кожних сто літ лінівства й нечин-

ності проржавіли на нім щербину, яку може згладити тільки лицарський чин. Тисячами мусимо кинутися в бій і кожний мусить знищити сотню ворогів. — Подай мені, доню, мій святий меч!“ Князівна піднесла його до батька на шовковій підкладці. Князь взяв меч, виняв його з золотої піхви й — всі заніміли; — сьома щербина почала рисуватися на нім ...

Князь Лаборець уже не радився, він уже знов, що робити. З мечем у руці вбіг він між своє військо. „Всі до зброї!“ крикнув аж каміння почало падати.

„Бийте в скалу! Рубайте! Мусимо собі вихід пробити!“

Який там гуркіт, який бряzkіt, тяжко собі це уявити. Скеля тверда, всеж-таки кусок за куском відпадає. Військо пробивається вище, щораз вище.

Старий князь наказує й мудрі ради дає. Він побачив, як молодому борцеві опадають руки від змучення.

„Відступи!“ Князь наказав, а вже тисяча лицарів дають йому місце.

Він бере свій вищерблений меч, приступає до величезної скелі. Роамахнувся й ударив.

Боже мій, який був це удар... Гори затремтіли, аж коміни падали в гірських хатах. Величезна скеля відірвалася й покотилася з гуркотом до безводного провалля. Князеві Лаборцеві вертаються його молоді сили. Його удари сильнішають, його завзяття росте. Вже незадовго пробують лицарі той найтвірдіший

шар каміння. Тоді буде трус, що будуть падати не лише коміни... Тоді старий український Бог пошле громи на поміч князеві. Як вже своє діло зроблять, засяє над горами сонце, а покищо, князь Лаборець в дружинниками рубають скелю.

З М И С Т

	стор.
Княгиня	5
Лебеді	11
Чому Юлько служить жидам	16
Гусаки-отамани	31
Молодий Боян	36
Князь Лаборець	41

ПРАЦІ ТОГО Ж АВТОРА:

- I. *Українське небо повниться*, оповідання; стор. 36. Накладом „Українська Родина“. Прага 1938.
- II. *Самоучник німецької мови*. Стор. 176. Накладом В-ва „Пробоєм“. Прага 1940.
- III. *Княгиня*, символічні оповідання і інші. Стор. 48. Накладом В-ва „Пробоєм“. Прага 1940.

БІБЛІОТЕКА „ВІДВАГА“

Дотепер з'явилися такі книжки:

1. Борис Грінченко: *Олеся*, історичне оповідання з ілюстраціями.
2. Софія Будко: *Княгиня*, символічні оповідання з ілюстраціями та інші.

НАРОДНЯ БІБЛІОТЕКА „НАСТУП“

Вийшли такі книжки:

1. Д. Ткачук: *Український Націоналізм*, основні засади Українського Націоналізму.
2. М. Хвильовий: *Солонський Яр*, оповідання про українських партизанів, з ілюстраціями.
3. М. Всегorenko: *По окраїнних волостях*, історія Холомщини та Лемківщини з чисельними ілюстраціями.
4. М. Запоточний: *Дух руїни*, по темних сторінках української історії.
5. Ю. Артюшенко: *Слідами великих предків до світлого майбутнього*, по світлих сторінках української історії.
6. П. Олійник: *Шлях культурно-національного розвою Холмщини та Підляшша в XIX. i XX. ст.*
7. Гр. Квітка-Основяненко: *Саллатський патрет*, гумористичне оповідання з ілюстраціями.

Передплачуйте,
читайте,
поширюйте
видання
Українського
Видавництва
„ПРОБОЕМ“

- I. Тижневик: Український націоналістичний часопис „Наступ“. Річна передплата 12.— RM.
- II. Двотижневик: Самоосвітня Бібліотека: Самоучник німецької мови — Софії Будко. Передплата на 10 ашитків 4.— RM.
- III. Місячник: Український журнал культури „Пробоем“. Передплата річно 6.— RM.
- IV. Квартальник: Книгохрібня „Пробоем“, в якій виходять найкращі твори наших письменників.
- V. Видання: „Народня Бібліотека Наступу“, в якій виходять популярні книжки на ріжні теми.
- VI. Виховна бібліотека.
- VII. Випуски: Бібліотека „Відвага“ для дітей і юнацтва.
- VIII. Випуски: ріжні листівки, гасла, тощо.

Точніші інформації на стор. „Наступу“ й „Пробоем“.

Замовлення слати на адресу:

„PROBOJEM“, Praha XIV.-65, p. schr. 3.